

בס"ד

שיעור הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

ברכת נטילת לולב

- תריב -

נמסר בג' דחול המועד סוכות ה'תש"פ

בש"ק פ' בראשית יחל השיעור אי"ה בשעה 16:15 ויהיה בענין:

בנין באדם

מנחה בשעה 15:45

בשבת הבאה יוקדם השיעור ויועבר אי"ה לליל שבת

השיעור לעילוי נשמת:

אמי מורתי מרת רבקה ע"ה בת ר' אריה זצ"ל הכ"מ
ר' שלמה ב"ר בן ציון זצ"ל ור' שמואל יצחק ב"ר דוד זצ"ל

בברכת שבת שלום
המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה ל"תמנתי עיצוב גרפי": timnal@zahav.net.il

timnati
UX UI WEB DESIGNER
052-767-3419

ברכת נטילת לולב

זנראה לישב בשלש דרכים, באופן שיתורץ הרמ"א לשיטתו ומאידך גם דעת הריטב"א תבואר לשיטתו. האחת, על דרך שהעמיד הבאה"ל בהבנת שיטת הרמב"ם והרא"ש דבעיני לקיחה אחת כמו לר"ת, רק דס"ל שכל שהיו עמו בשעת הברכה ומזומן ליטול את כולם אין חסרון לקיחה אחת גם אם נטלן בזא"ז, ולעולם מסתברא שאף אם סח ביניהם לא בטל עיי"כ דינא דלקיחה תמה ויצא ידי חובת המצוה [ודלא כחידוש הבאה"ל], אלא דמ"מ לענין הברכה מיהת גרע, דכיון דגדר המצוה הוא ליטול ארבעת המינים יחדיו, הרי כשנטל מין אחד וסח חשיב כסח לפני תחילת המצוה דהא כל מין בפנ"ע לא חשיב אפילו כהתחלת המעשה שהרי צורת המצוה וגדרה היא ליטול ארבעתם יחד, הלכך אם סח ביניהם הוי כסח לפני מעשה המצוה, ולא דמי לשופר דאיכא שם תקיעה כבר על הראשונה אלא דבעינן שיעור ומנין של תקיעות. ועל כן סובר הרמ"א שאם סח בין מין למין חשיב כסח קודם המעשה, דסו"ס צורת המעשה היא נטילת כל הד' מינים כאחד ואין זה רק שיעור במצוה אלא עיקר גדר מעשה המצוה.

ואיל"ו הריטב"א דס"ל כהרמב"ן דלא בעינן כלל לקיחה כאחת, שפיר מחשיב לשיטתו נטילת כל מין כתחילת מעשה המצוה, דלשיטתו גם נטילת מין אחד לבד חשיבא מעשה מצוה ורק שלא קיים המצוה עד שיטול כל ארבעת המינים, והרי זה כסח בין התקיעות, ועל כן סובר שאם סח ביניהם אינו מברך שוב, שמעשה המצוה התחיל אלא שלא השלים שיעורו.²

ב בדרך נוספת נראה בהקדם פלוגתת הרשב"א (בשו"ת ח"ה יג) והטור (יו"ד יט) בענין השוחט כמה בהמות שמברך ברכה אחת לכולן, דס"ל להרשב"א שאם סח ביניהן אינו חוזר ומברך על השחיטה האחרת, מידי דהוה כסח באמצע התקיעות. ולא דמי לסח בין תפלה של יד לתפלה של ראש שחוזר ומברך - מפני שהן שתי מצוות, משא"כ הכא מצות שחיטה אחת היא לכולן. והטור חולק וסובר שאם סח מברך. ומבואר בלשונו דמדמי ליה לסח בין ברכה לתחילת מעשה המצוה שחוזר ומברך. ויש לבאר במאי פליגי. ונראה שמחלוקתם האם כל מעשה שחיטה זוקק ברכה בפני עצמו, שהרי סו"ס יש כאן כמה מעשי מצוה, והברכה שמברך בתחילה קאי על כל מעשה ומעשה בפנ"ע. או דלמא הברכה קאי על עצם המצוה ולא על כל מעשה ומעשה בפנ"ע, והרי המצוה אחת היא לכולם; הרשב"א נקט כצד האחרון שהברכה קאי על מצות השחיטה בכללות, ועל כן ס"ל שאם סח בין השחיטות חשיב כסח באמצע המצוה, ואילו הטור סובר שהברכה צריכה להתייחס ישירות לכל מעשה ומעשה בפנ"ע, הלכך כשסח ביניהם חשיב כסח בין הברכה למעשה הבא. [והתוס' בחולין (פו.) נסתפקו בנידון זה. וצדדי ספקם מתבארים כאמור].

א וצ"ל שהתחיל לקרוא מגילה וסח דמי לתחילת לתקוע וסח, דמ"מ החלק שקרא חשיב התחלת מעשה קריאה, שלא כבד' מינים שנטילת כל מין אינה נטילה עד שיטול את כולם. [וכן כשהתחיל לבדוק חמין וסח, ודאי איכא תורת בדיקה על כל חלק וחלק שבדוק מביתו]. וצ"ע.

ב ולפי דרך זו מסתבר שאם יודע שיוצרך לדבר בין מין למין, דלהרמ"א לא יברך על המין האחד שהרי מין זה בפנ"ע אינו מעשה מצוה. הא למה זה דומה לבונה חצי מעקה שאין לו לברך [ובבדיקת חמין כהאי גוונא יש להסתפק. ודעת הגר"ח"ק שמסתבר שאם בודק אחד אחד מברך. וכן נטה הגרונ"ג שאף על בדיקה חלקית יש לברך. והגר"א"נ מספקא ליה]. ונראה שיש לו לברך על המין האחרון שנטל, שבוה משלים מעשה המצוה [וכמו גומר בניית מעקה שמברך באותה שעה].

א איתא בסוכה (לד): ארבעה מינים מעכבים זה את זה. ונחלקו בזה הראשונים; שיטת ר"ת (שם) שצריך ליטולן ביחד ממש ואם נטלן בזה אחר זה לא יצא. שיטת הרמב"ן וסיעתו (ע' ריטב"א ור"ן שם) שיצא אפילו נטלן בזא"ז ובלבד שיטול את כולם. ושיטת הרמב"ם (לולב ז,ו), שאם כל המינים ברשותו יוצא אפילו נטלן בזא"ז, ואם כשנטל האחד לא היו כולם ברשותו לא יצא. וקרוב לזה כתב הרא"ש, שאם כולם לפניו יוצא אף בשנטלן בזא"ז. ופסק השו"ע (תרנא,יב) כהרמב"ם, והרמ"א הוסיף ובלבד שיהיו כולם לפניו, כהרא"ש. וכתב הרמ"א שאם סח ביניהם, צריך לברך על כל אחד בפני עצמו [כגון על הדס' על נטילת עץ עבות' וכן על כל מין ומין שסח לפניו - מברך עליו בפנ"ע]. ותמה המג"א הלא קיימא לן (תקצב) שהסח בין התקיעות א"צ לחזור ולברך כיון שכבר התחיל במצוה, ורק אם סח קודם שהתחיל לתקוע חוזר ומברך דהוי הפסק בין הברכה לתחילת המצוה, כמוש"כ הרי"ף (שלהי ר"ה), ומאי שנא הכא שחוזר ומברך אם סח בין מין למין והלא התחיל במצוה. ואמנם מקור דברי הרמ"א הוא בהגהות מיימוניות (פ"ז דלולב) בשם הרי"ש שמחה, אך הרי"ש שמחה אצל לשיטתו (בהגהות מיימוניות פ"ג שופר הי"א) דפליג על הרי"ף וס"ל אף בשופר שאם סח באמצע התקיעות חוזר ומברך, אבל לפי מה שנקטו שאר הראשונים וכל הפוסקים שאינו חוזר ומברך, לכאורה ה"ה כלולב. וכן הביא הברכ"י מדברי הריטב"א המפורשים (בסוכה לד) שהשוה להדיא ד' מינים לשופר, דכי היכי דסח באמצע התקיעות כתב הרי"ף שאינו חוזר ומברך, ה"נ כלולב כשסח בין מין למין. וא"כ קשה טובא על הרמ"א שסובר לחלק ביניהם. ואם נמצא חילוק בין הנידונים מטעם כלשהו, נצטרך לישב מדוע הריטב"א לא חילק.

והנה הבאה"ל רצה לפרש טעמיה דהרמ"א, שנקט שאף להרמב"ם והרא"ש דנטלן בזא"ז יצא ולא בעינן שיטלם כאחת ממש, מ"מ גם לשיטתם בעינן בעצם לקיחה אחת כמו לר"ת, ואם נטלן בכמה לקיחות אין כאן לקיחה תמה, רק שסוברים הם שאף בנטלם בזא"ז שפיר חשיב כלקחה אחת כל שהם ברשותו ולפניו ולא הפסיק ביניהם, אבל אם סח ביניהם תו ליכא לקיחה אחת ולא יצא, הלכך חוזר ומברך. ולפי"ז ביאר שאין קושיא מהריטב"א על הרמ"א, דהריטב"א אצל בשיטת רב רבו הרמב"ן שאף אם אין המינים ברשותו יוצא בזא"ז, ולשיטה זו סגי בלקיחות נפרדות ולא בעינן כלל לקיחה אחת, על כן לשיטתו זו הוה שפיר נטילת המינים לשופר שאם סח הוי כסח בין התקיעות, שאף אם הפסיק בדיבור סו"ס נטילת המין הראשון חשיבא נטילה והרי התחיל המצוה, אבל לדידן דקיי"ל שצריך שיהיו כולם ברשותו או לפניו בשעת הנטילה הראשונה, הרי דלקיחה כאחת בעינן, הלכך אם סח לא יצא ולכן חוזר ומברך. והנה מלבד שחידוש גדול הוא שהשיחה מעכבת בלקיחה-כאחת הגם שהכל היו לפניו ודעתו על כולם, עוד קשה טובא מהרמ"א גופיה - כמו שהקשה הבאה"ל על דרכו - שמבואר מלשונו שהמינים שנטל קודם שסח, יצא בהם ידי חובתו ואין צריך ליטול ולברך אלא את המינים האחרים [ואף כי בדברי הרי"ש שמחה עצמו אפשר לפרש שצריך לחזור ולברך גם על המין הראשון כמוש"כ הבאה"ל, אבל הלא על הרי"ש שמחה גופיה מעיקרא לא קשיא כנ"ל]. הרי דס"ל להרמ"א שהשיחה לא מגרעת בעצם הנטילה. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי שנא משופר.

ברכה מעלייתא היא ושוב יכול השומע לצאת בברכה זו הגם שהפסיק בין הברכה לאכילה, כי אין חסרון במה שהאכילה מופסקת מהברכה אלא במה שהברכה אין לה על מה לחול, וכאן שכבר חלה הברכה על אכילת הבוצע, שפיר יוצא בה השומע. וכיון שכן הרי מעתה יקשה כיצד פסק הרמ"א כהטור שאם סח בין בהמה לבהמה חוזר ומברך על השחיטה, והלא הברכה לא יצאה לריק שהרי חלה על השחיטה הראשונה, ולמה יגרע הפסק הדיבור, הלא נהי דדיינינו להו כמצוות נפרדות כנ"ל, סוף סוף חסרון ההפסק הוא רק בברכה וכאן שהברכה לא נחסרה מאומה, בדין הוא שתעלה גם למצוה האחרת, דומיא דאמרין גבי שומע ברכת הפת שהואיל והבוצע לא הפסיק ועלתה לו ברכתו, מועילה היא גם כן לשומע שהפסיק.

ועל כרחנו לחלק כנ"ל בין ברכות הנהנין לברכות המצוות, דבברכת המצוות כל מעשה מצוה קובע ברכה בפנ"ע הלכך מהני הדיבור להפסיק בין הברכה למעשה גם אם הברכה עלתה על מעשה אחר. משא"כ בברכת הנהנין שההנאה בכללותה היא המחייבת את הברכה, כל שחלה הברכה בתחילה תו אין מפסיק הדיבור בין הברכה הראשונה להמשך האכילה.¹

ויש להטעים חילוק זה על פי היסוד המובא באחרונים שברכת המצוות אינה חובת גברא גרידא לברך בשעת קיום מצוה, אלא המצוה גופא טעונה [מדרבנן] ברכה, שכך תקנו חכמים בצורת עשיית המצוה שתיעשה עם ברכה [ויש להטעים הדבר עפי"ד הריטב"א פ"ק דפסחים (י) שלכן כל הברכות מברך עובר לעשייתן משום דמצוות צריכות כוונה, לכך תקנו שיברך קודם המצוה כדי שייכוון בה. הרי מובן הגדר שהברכה נתקנה כטכסים המצוה, לברך ולהזכיר בפיו את המצוה בשעה שעושה אותה]. וכמה ראיות יש ליסוד זה, ונזכיר בקצרה; מה שדרשו (במשנה סוף מעש"ש) על האמור בידוי מעשרות 'לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי' - מלברך, והיינו ברכת המצוה על ההפרשה [ובפשוטו דרשה זו אסמכתא היא]. והלא הוידוי נאמר רק כלפי דין המעשרות ולא בא כאן להתוודות על עבירות אחרות, ומאי שייטא החסרת ברכה למצות המעשר עצמה - ומוכח שהפרשת המעשר או אכילתו בלא ברכה נחשבת פגם בהפרשה ובאכילה גופא. וכן מבואר ממה ששינוי (בפ"ק דתרומות) שאילם לא יתרום מפני שאינו יכול לברך. והרי גם כשחברו יתרום עבורו הוא לא יברך, ומה מפסיד בכך שתרום בעצמו - אלא שהמצוה גופא היא שתחסר ברכה כי תקנו לעשותה בברכתה דווקא, ואף זה שאינו יכול לברך חייב לקיים תקנה זו שהמצוה תיעשה בברכה, הלכך צריך ליתן לחברו לתרום. וכן מוכח מדברי התוס' (ב"ק צא): שהחוטף מחברו מצוה שיש בה ברכה - משלם אחת [כלומר עשרה זהובים ולא עשרים] שהמצוה והברכה אחת היא. הרי שעשאוה לברכת המצוה כחלק מצורת קיום המצוה. וכן מוכח מדברי תורא"ש בברכות (טו) שפירש שאילו היתה ברכת המצוה מחויבת מדאורייתא, היתה מעכבת בקיום המצוה. ומאי תיתי לומר כן, הלא לכאורה היא מצוה נפרדת לברך בשעת עשיית מצוה - אך מבואר שאין הדבר כן אלא גדרה של

ואכן כן מבואר מהמשך דברי הטור שם, שהביא דעת בעל העיטור שאם בירך על השחיטה והביאו לו בהמות נוספות - אין צריך לברך עליהם. והוא ז"ל נקט שצריך לברך. ונראה שהעיטור ס"ל כהרשב"א שהברכה קאי על המצוה עצמה והרי המצוה אחת היא ואין חילוף בהמות משנה בדין הברכה, ואילו הטור לשיטתו שהמצוה מתייחסת לכל מעשה שחיטה בפנ"ע, הלכך לא מהניא הברכה הראשונה על שחיטת בהמה שלא היתה לפניו.

ולפי הסבר זה יש ליישב קושית גדולי הפוסקים (עב"ח ומג"א ר"ה, וש"ך בה"י שחיטה שם) מאי שנא הך דהביאו לפניו בהמות אחרות שפסק הטור לברך שוב, ובין מי שברך על הפירות ואח"כ הביאו לפניו פירות מהמין הראשון, שכתב הטור (או"ח ר"ו) שאינו חוזר ומברך - ולפי האמור נחא, דשאני ברכת המצוות דקאי על כל מעשה מצוה בפנ"ע שהרי כל שחיטה ושחיטה הוי מעשה מצוה הזוקק ברכה לעצמו, משא"כ בברכות הנהנין אין משמעות לכל יחידה ויחידה מהפירות לענין הברכה, אלא האכילה בכללותה היא הזוקקת ברכה, ועל כן הואיל והתחיל לאכול ולא הסיח דעתו מאכילה, הכל נידון כהמשך לאותה אכילה, ולא אכפת לן במה שלא היו הפירות הללו לפניו בשעת הברכה [וע' בחדושי הגרא"ל ח"א ג מהלך שונה].²

ודאיתנין להכי יש להעמיד סתירה לכאן בדברי הרמ"א, דמחד גיסא פסק (ביו"ד י"ה), כהטור שאם סח בין שחיטה לשחיטה צריך לחזור ולברך. ומאידך פסק (בדרכי משה או"ח קסז) להצדיק דברי הרוקח שהבוצע שברך על הפת ואכל מיד, ואדם אחר שומע ממנו הברכה ויוצא בה וסח השומע לפני אכילתו - יצא השומע באותה ברכה. והבית-יוסף (שם) דחה דין זה שהרי כל אחד ואחד חייב לברך כדי לאכול וכשאחד מברך לכולם הוי כאילו כל אחד בירך לעצמו, וא"כ כשהשומע סח הרי הפסיק בין ברכה לאכילה דידיה, אך הרמ"א נקט כהרוקח דמאחר שטעם אחד מן פרוסת הביציעה - יצאו כולם וכו'. וכבר בארו (ע' בשו"ת שיח השדה ה) שנחלקו בגדר דין שומע כעונה; האם השמיעה נחשבת כמו אמירה עצמית וממילא הוי כמפסיק בין ברכת עצמו לאכילתו שחוזר ומברך, או דלמא השומע יוצא באמירת חברו, והואיל וחברו אכל מיד ולא הפסיק, אף השומע יוצא בברכה זו. ואמנם הדבר נכון בסברא וגם מדוייק כן בלשונם, אך עדיין אין זה מספיק לבאר דברי הרמ"א, דנהי דיוצא השומע באמירת המברך והרי המברך לא הפסיק, סוף סוף אכילה דידיה מנותקת מהברכה שהרי הפסיק. אך באור הענין על פי מה שיש לחקור בעיקר גדר דין זה דהפסק בין הברכה לעשיית הדבר מחייב לחזור ולברך, האם ההפסק מהוה חסרון בברכה, בכך שיצאה הברכה לריק ולא עלתה על שום מעשה, או דלמא המעשה הוא שחסר ברכה בגלל ניתוקו מן הברכה. ונראה שהרמ"א נקט שהחסרון הוא רק בברכה, [שההפסק משוי לברכתו כמו ברכה שנאמרה שלא על מעשה מסוים, אבל מצד האכילה גופה אין צורך שתהא סמוכה לברכה] הלכך כאן שהמברך עצמו אכל הרי לא יצאה ברכתו ריקם, וכיון שכך הרי

1 ויש להעיר מדברי הבאה"ל תפס שנראה לכאורה מדבריו סברא הפוכה, דבברכה"ג הברכה מתייחסת אל החפץ המסוים משא"כ בברכת המצוות היא שבת כללי על עצם המצוה ולא על המעשה הפרטי. ע"ש לענין בירך על דעת דבר מסוים ועשה דבר אחר. אכן נראה שאף כי נקט כן עפ"י כמה אחרונים, אך לשון הטור והשו"ע מורים להדיא כדברי הט"ו דלא ס"ל חילוק זה אלא אף בברכת המצוות אם היה בדעתו בשעת הברכה על יום אחר בטעות, לא עלתה לו ברכה.

ה וחילוק זה מוכרח מעיקר דינא דסה, דבברכות הנהנין הכל מודים שאם סח בין פרי לפרי שאינו חוזר ומברך ורק במצוות פליגי הפוסקים, ועל כרחך דשאני ברכת המצוות, שכל מעשה מצוה מטעין ברכה בפנ"ע.

'לולב'. ועל זה אמר דהכא 'לולב' היינו כף של תמרים לבדו].

י"ז לראות שכבר נחלקו הפוסקים בחקירה זו, דהנה המג"א (תרנא סק"ו) הביא להקשות על הא דאמרינן בגמרא שנטל הלולב ומיניו בימינו והאתרוג בשמאלו משום דהני תלת מצוות והך חדא, ותיפו"ל משום שכל דבר שמברך עליו צריך להחזיקו בימין, והרי מברך על הלולב. אכן לפי הצד השני במכתם לא קשה, שאין הברכה מתייחסת ללולב יותר משאר המינים, אלא שכולם נקראים על שם הלולב, הלכך מצד ברכת 'על נטילת לולב' אין עדיפות אם הלולב בימין או האתרוג.

י"ח מתבאר בזה נידון הפוסקים בענין סדר הברכה והנטילה, שכבר עמדו התוס' היאך מתקיים דינא ד'עובר לעשייתן' בנטילת המינים הא מדאגבהיה נפק ביה. ותירצו בכמה אופנים. והשו"ע (תרנא, ה) הביא תירוצים שיש עצה ליטול את האתרוג לאחר הברכה או להחזיקו הפוך בשעת הברכה ואח"כ להפכו. וכתב הרמ"א (בדרכי משה) שכן המנהג, להפוך האתרוג בשעת הברכה. והגר"א כתב שאין ההיפוך מועיל כלום אם ננקוט שיש כאן חסרון ד'עובר לעשייתן', שהרי מברך על הלולב כשהוא תופסו כדרך גדילתו וכיון שכל המינים מזומנים לפניו הלא אין מעכבים זא"ז, ומה מועיל מה שאין האתרוג בידו או שהופכו, סו"ס הברכה קאי על הלולב שתופסו קודם הברכה. הנה נראה שנקט הגר"א כצד הראשון במכתם שהברכה קאי על הלולב, ואילו כל המינים נפטרים ממילא [אם מפני שהמינים טפלים ללולב שהוא העיקר כמוש"כ המכתם, או באופן פשוט טפי דהברכה קאי על כללות המצוה ולא על כל מין ומין בפרטות, וכיון שמתחיל המצוה מברך אז וממילא נפטרים שאר המינים שהם המשך המצוה]. אכן בדעת השו"ע והרמ"א נראה כמו שתפס הט"ז שכשהפך האתרוג חשיב 'עובר לעשייתן' כיון שעיקר המצוה עדיין לפניו. פירוש, דנקטו שהברכה צריכה להתייחס לכל מין ומין בפרטות הלכך כל שמהפך אחד מהמינים סגי בזה לקיים דינא ד'עובר לעשייתן' שהרי גם האתרוג טעון ברכה כמו הלולב וכשברך ואח"כ נטל האתרוג בירך קודם גמר מעשה המצוה. הרי זכינו שדעת הרמ"א שהברכה צריכה לעלות באופן ישיר על כל מין ומין.

י"ט הלא נראה דנפ"מ נמי בחקירה זו ככל הנפקותות הנ"ל לענין שחיטה; דבאופן שסח בין המינים – אם כל מין ומין טעון ברכה בפנ"ע הרי לא מהני הברכה הראשונה באופן זה שהרי הברכה צריכה לעלות על אותם מינים והרי הפסיק בדיבור לפני נטילתם, וכשיטת הטור לענין ברכת השחיטה. אך אם הברכה קאי על כללות מצוות הנטילה, סגי בברכה אחת אף באופן זה, וכשיטת הרשב"א לענין שחיטה.

והנה הרמ"א שם (תרנא, יד) כתב קודם לכן שכשנטלם בזא"ז יטול הלולב תחילה ויברך עליו ודעתו גם על האחרים. ופירש הגר"א טעמו שבוז פטור את כולם כדמצינו בתפלין שברכת 'להניח' פוטרת גם תפלין של ראש. וכוונתו לפרש מדוע צריך שתהא דעתו להדיא על כל המינים, הלא הכל מצוה אחת היא ולמה בעי לכיין על כל פרט מפרטי המצוה – ועל כן כתב בדעת הרמ"א דממי לתפלין שהן שתי מצוות וכל אחת טעונה ברכה בפנ"ע, וה"נ סובר הרמ"א שכל מין ומין טעון ברכה ועל כן צריך שתהא דעתו מתחילה על כל מין ומין. וכתב הגר"א שזהו שכתב הרמ"א שאם סח ביניהם צריך לברך. ועומק פירוש דבריו, שזהו גופא טעמיה דהרמ"א גם בדין השני שאם סח צריך לברך, ולא

ברכת המצוה היא שהמצוה טעונה ברכה. ושפיר אילו היה זה מדין תורה, הוה אמינא שצורת קיום זו מעכבת במצוה.

וא"כ מובן שרק לענין ברכת המצוות נקט הרמ"א שההפסק בין הברכה למצוה השניה מטעין ברכה נוספת הגם שהברכה הראשונה לא היתה לריק, שהרי המצוה היא שטעונה ברכה בעשייתה, וכשהפסיק בין הברכה למצוה השניה הוה כמצוה בלא ברכה, משא"כ ברכות הנהנין שאין כל מעשה ומעשה טעון ברכה בעצם רק שהגברא הוא שמחויב לברך כשבא לאכול, א"כ כיון שבברכה עצמה לא היה חסרון שהרי היה לה על מה לחול, שפיר מועילה גם כלפי אכילת השומע ואין לחוש להפסק דידיה". ואמנם כן נקט הפמ"ג (קסו) שאף להרמ"א שדיבור השומע אינו מצריך לברך 'מוציא' כאשר הובצע אכל מיד, מ"מ לענין תפלין כשיצא בברכת אחר והסיח השומע בין תש"י לתש"ר – צריך לברך שוב. ובאור הדבר כנ"ל, דשאני ברכת הנהנין מברכת המצוות.²

ג והשתא ניהדר לברכת הלולב. הנה בארחות חיים (הל' לולב יט) הביא מהראב"ד שהנטל את המינים בזא"ז מברך לכתחילה על כל מין ומין בפני עצמו. וטעמו נראה שנקט שבעצם כל מין ומין מחייב ברכה אלא שכשנטלם ביחד נפטרים כולם בברכת הלולב, אבל כשנטל כל מין בנפרד, לא סגי בברכת הלולב על המינים האחרים הניטלם בפני עצמם. והשתא יש להסתפק לדין דלא קי"ל בזה כהראב"ד, דמ"מ יש לומר שבעצם כל מין ומין טעון ברכה אלא שהברכה שמברך בתחילה על הלולב עולה גם כן על כל מין ומין, או דלמא הברכה קאי רק על כללות המצוה דנטילה, ואינה צריכה להתייחס ישירות לכל מין ומין בפני עצמו, הלכך סגי בברכה על הלולב בתחילת המצוה ואילו המשך המצוה אינו טעון ברכה.

ונראה ששני צדדי החקירה מבוארים במכתם (בסוכה לו) בהא דאמרינן בגמרא שמזכירים בברכה רק את הלולב מפני שהוא הגבוה מכולם, פירש בדרך אחת שהלולב הוא העיקר הלכך מברך על העיקר ופוטור את הטפלה. ועוד פירש [וכן דקדק מלשון רש"י] שאמנם הברכה נצרכת ומתייחסת לכל מין ומין בפני עצמו אלא שכל המינים נקראו על שם הלולב מפני שהוא הגבוה והבולט מכולם. [ובזה יש לבאר לשון רש"י רפ"ג דסוכה 'לולב הגזול. לולב כף של תמרים, והדר תני הדס וערבה באפי נפשיהו' – ומאי בעי בזה והלא בהא דתנן 'הדס' לא מפרש שהוא ענף עץ עבות האמור בתורה. אך נראה שבא לפרש דלא תימא ד'לולב' דתנן היינו כל המינים, שכולם נקראו על שמו, כשיטתו הנ"ל שכל המינים בכלל

² בזה יש לפרש מש"כ המשני"ב (תלב) שלכך השליח על הבדיקה מברך, כי נעשה שליח גם על הברכה. ונראה שלא שייך שליחות על ברכה מצד עצמה אלא ששולחו לקיים את המצוה בשלימותה. עם הברכה שליחה (ע' מנחת שלמה ח"ב כו). וע' בחרושי הגר"ח סטנסיל בהא דהשליח מברך (כמבואר בירושלמי), שהוא משום שהברכה קאי על מעשה המצוה ולא על קיומה [ולאו משום שהוא שליח על הברכה כסברת המשני"ב].

^ח ואף שיש להוכיח מכמה מקומות שחייב ברכת הנהנין קשור ומחויב למעשה יותר מאשר ברכת המצוות, שעל כן כשנהנה בלא ברכה מעל ומאילו גזול, וגם י"א שבספק אסור לאכול בלא ברכה, משא"כ בברכת המצוה – מ"מ נראה דשאני ברכת המצוות שהברכה היא מטכסים מעשה המצוה כמבואר בפנים, משא"כ בברכה"נ אף שהנהנה טעונה ברכה אין הברכה נחשבת חלק מהמעשה אלא שני דברים נפרדים הם, ועל כן כל שאין הסח הדעת ביניהם אין צריך לברך שוב. והנה לפי האמור להלן בבאור דברי הסמ"ק שבסח בין המצוות מדין הסח הדעת אתנין עלה ולא משום הפסק – וכן מוכרח לומר בדברי הרמ"א (יו"ד יט, ה' 1) שגם כן נקט כהסמ"ק שאם הביאו לו בהמות אחרות אינו מברך ואילו אם סח בין שחיטה לשחיטה מברך – אם כן לישב דברי הרמ"א אין צורך לחלק בין ברכות המצוות לנהנין אלא הרמ"א כפי קסו מיירי שהשומע לא הסיח דעתו מאכילה אלא רק מדין הפסק בדבור אתנין עלה, ולכן אינו מברך שוב שהרי הובצע לא הפסיק וכבר חלה ברכתו, ואילו לענין שחיטה על כרחך מדובר בדבור שיש בו הסח הדעת, ועל כן מברך שוב.

^ט הגר"ח כתב לבאר דברי הרמ"א דדינא ד'אחד מברך לכולן' גדרו שאכילת כולם נשפלת ונגררת אחר הובצע [ומעין גדר ברכת הוימוון שאחד מברך]. ולפי"ז י"ל שהוא דין מטום בסדר אכילה, משא"כ בכמה אנשים העושים מצוה שכולם שוים ואין מעלה מיוחדת למברך.

תקשי קושית המג"א הנ"ל מאי שנא משופר, מפני שלשיתו כל מין ומין בפני עצמו טעון ברכה באופן ישיר, על כן כשסח חשיב כאילו דיבר בין ברכה למעשה. ומעתה מבואר היטב דלא דמי לסח בין התקיעות, דהתם הלא אין כל תקיעה ותקיעה מחייבת ברכה בפנ"ע אלא גדר המצוה הוא לשמוע תשע קולות, ועל כן אם סח באמצע אינו חוזר לברך שהרי התחיל המצוה אלא שלא השלימה. משא"כ בד' מינים הברכה צריכה לעלות על כל מין ומין בפנ"ע וכמוכח בשיטת הרמ"א כנ"ל. [ואף אם נימא דהגר"א גופיה אין סובר סברא זו דהברכה קאי על כל מין ומין בפרטות וכדמוכח ממה שכתב לענין הפיכת האתרוג, אך מ"מ לבאר הרמ"א כתב כן, וכדמדוקדק מסידור הדינים בלשון הרמ"א שהם נובעים זה מזה כדהראה הגר"א. ועל עיקר הדין גם הוא לא פליג ד"ל שסובר כמהלך הראשון שכתבנו דלא חשיב כהתחיל המצוה בנטילת מין אחד לבדו]. ושפיר נתבאר היטב דהרמ"א לשיטתו אויל במה שכתב שאם סח צריך לברך על כל מין ומין.

והריטב"א שהשוה בין לולב לשופר, משום דס"ל שאף בלולב אין כל מין ומין טעון ברכה בפנ"ע, אלא הברכה קאי על נטילת הלולב, וכל שאר המינים נפטרים ממילא מפני שהם המושך המצוה, וכמדויק מלשונו בסוכה שם. יעו"ש. ושפיר דימה לולב לשופר שאם סח בין הנטילות חשיב כדיבר באמצע המצוה דאינו חוזר ומברך.

ד ועתה יש לבאר באופן שלישי. הנה יש להקשות סתירה בדברי הסמ"ק, שמצד אחד נקט (בסי' קנו) שאם הביאו לו בהמות אחרות קודם שגמר לשחוט אינו חוזר ומברך, וכדעת העיטור, ואילו לענין שיחה בין שחיטה לשחיטה כתב שצריך לחזור ולברך. וקשה הרי לפי האמור בשיטת הטור שני דינים אלו תלויים זה בזה, שאם השחיטות נבחנות כמצוה כללית אחת ואין צורך שתעלה הברכה על כל מעשה שחיטה בנפרד שעל כן אם הביאו בהמות אחרות א"צ לברך, א"כ גם אם הפסיק בדיבור ביניהן אין צריך לברך שוב, ואם כל מעשה שחיטה קובע ברכה לעצמו בפרטות, שעל כן כשסח ביניהן צריך לברך, הלא בדין הוא שאם תבוא לפניו בהמה שלא היתה בשעת השחיטה צריך לברך על שחיטתה.

אבן ביאור הענין נרמז בתוך דבריו שם שנימק טעמו משום 'הסח הדעת', והוא טעם אחר מדין 'הפסק'. פירוש, שאעפ"י שההפסק עצמו אינו מגרע כאן הואיל וכבר התחיל במצוה קודם שהפסיק והרי כל השחיטות מצוה אחת הן [וכדמוכח בשיטת הסמ"ק דא"צ שתעלה הברכה על כל שחיטה ושחיטה בנפרד מדס"ל שאם הביאו עוד בהמות א"צ לברך], אך על ידי דיבורו חשבינו ליה הסח דעת מהשחיטה וכאילו נשלמה בכך מצוותו והלכה לה, ואם בא לשחוט שוב הריהו מתחיל ענין חדש הלכך טעון ברכה [ולאו משום לתא דהפסק, דהלא יתכן הסה"ד בלא שהפסיק כלל בדיבור].

ודבר זה מתבאר בראשונים בחולין (פו) למעיין בדבריהם, שיש מהם שדנו על השיחה בין השחיטות משום הפסק גרידא (ע"ש בריטב"א בשם רבו), ויש שדנו [גם] משום הסח הדעת, שהשיחה מהווה גמר לעשיית המצוה, בכך שהפליג ממנה לענין אחר. ומבואר מתוך דבריהם שיש והדיבור מהוה גם הסח הדעת, כמו במצוות שאינו חייב להמשיכן כגון שחיטה שאינו חייב להמשיך ולשחוט, על כן כששח דיינינו ליה כגמר מצוותו הראשונה, ואם בא לשחוט

עוד הרי זו מצוה חדשה (ערמב"ן ורא"ש שם), או שהדבר תלוי אם דיבורו היה בעבירה כמו בתפלין אם לאו (ע' בלשון הרשב"א). וזהו ביאור שיטת הסמ"ק דס"ל דאף דאין לדון מתורת 'הפסק' מ"מ כיון שאינו חייב להמשיך ולשחוט הוי הדיבור 'הסח הדעת' ולפיכך צריך לחזור ולברך.

זר"פ זה נבין עומק דקדוק לשון רבינו הרא"ש, דהנה פליגי הראשונים בדין ברכות התפלין, בפירוש הא דאמרין בגמרא (מנחות לו) שאם סח מברך שתיים [והרחבנו הענין במק"א א"]; לפרש"י והרמב"ם מברכים בעלמא רק ברכת 'להניח' וקאי על של-יד ושל-ראש, ואם סח ביניהן מברך על של-ראש 'על מצות'. וכן מנהג הספרדים. ולפר"ת לעולם מברכים שתיים, 'להניח' על של-יד ו'על מצות' על של ראש, ואם סח מברך שוב 'להניח' על של ראש. וכן מנהג הרבה מהאשכנזים. וכתב הרא"ש (בפ"ק דפסחים סי' י) בתוך דבריו: 'דלא מצינו דשיחה הוי הפסק אלא בין תפילין לתפילין משום דברכה ראשונה קיימא נמי אהנחת תפילין של ראש ואם סח צריך לברך פעם אחרת להניח תפילין לפר"ת, ולרש"י נמי כיון דתרי מצוות נינהו ולא מעכבי אהדדי ואם לא סח אין צריך לברך על מצוות תפילין א"כ הוי היסח הדעת'. פתח בלשון הפסק וסיים בהסח הדעת, ומאי האי; -

אך באור הדבר שבתחילה מיירי אליבא דרבינו תם, ולשיטתו הרי הן כשתי מצוות חלוקות שתקנו לכל אחת מהן ברכה לעצמה, והרי ברכת 'להניח' שמברך בתחילה עולה באופן נפרד לשל-יד ולשל-ראש, הלכך כל שדיבר ביניהן נמצא שהפסיק בין הברכה למצוה דשל-ראש, והחסרון הוא משום 'הפסק'. ואילו בסוף דבריו מיירי הרא"ש בשיטת רש"י שהן כמצוה אחת [לענין הברכות מיהת, וכדברי הרמב"ם בתשובה שהואיל ועניינן אחד תקנו להן ברכה כמו על מצוה אחת], על כן רק מדין הסח הדעת אתינן עלה, ומשום שהדיבור הוא בעבירה [וכשיטת הראשונים דלהלן דבתפלין איכא איסור עצמי בדיבור בין תש"י לתש"ר ולא רק משום שגורם ברכה שא"צ], על כן חשבינו ליה כגמר הדבר וכהסח הדעת, שהואיל והיה אסור לו לשוח ושח הרי בזה הסיח דעת ממצוותו (ע' ברשב"א בחולין פו), אבל הפסק גרידא אינו מצריך ברכה לשיטה זו. והרי מוכח הדבר מיניה וביה, דהא לפרש"י והרמב"ם כשסח מברך 'על מצות' על של ראש, הרי שברכה זו היא הראויה יותר לשל-ראש מאשר ברכת 'להניח', וא"כ מדוע בעלמא מברך 'להניח' בלבד אף לכתחילה על של-יד ושל-ראש. ועל כרחק משום ד'להניח' קאי על כללות מצוות התפלין ואינה צריכה להתיחס בנפרד על של-יד ועל של-ראש, אלא השל-ראש נפטר ממילא בברכה זו. ועל כן שפיר כתב הרא"ש דדוקא מדין הסח הדעת אתינן עלה ולא מדין הפסק, דלא שייך הפסק כיון שהברכה אינה עולה באופן ישיר על השל-ראש כמו שנתבאר.

ומסתבר לכאן לפ"ז שאמירת תיבה אחת או שתיים אינן מהוות הסח הדעת, ורק אם הפליג בדברים מהשנינו שהסיח דעתו ועבר לענין אחר, ושטא רק בדיבור כזה מיירי הסמ"ק, [ובכך יש לקיים דברי הרד"מ דלעיל שאף אם שח השומע יצא כי הובוע לא הפסיק, דצ"ל דמיירי באמירת מילה אחת וכד' שאינו מהוה הסח הדעת, שאם הפליג בדברים הלא כיון שאינו מחויב לאכול וכבר חלה ברכת הובוע על אכילתו, הוי הסה"ד, דומיא שכתבו הראשונים בשחיטה] וכן משמעות דברי בעה"מ לענין תפלין: זאם הסיח דעתו והפליג בדברים ביניהם. ומיושבת בזה הערת המשגיב על החי-אדם שכתב להסתפק בתיבה אחת - והעיר הלא ברא"ש איתא אפילו תיבה אחת. אך בבעה"מ משמע דוקא בהסיח דעת. [ומ"מ נראה דהסח"ד דהכא אין ענינו שעוב את המצוה ונמלך מלעשותה, אלא אף באופן שכלל מושך דיבורו דעתו עליה, מ"מ בהפלטת דבריו הסיח דעתו מן הברכה - כן משמע מן סתימת הפוסקים. וכן מבואר בספר הישר לר"ת (חלק החדושים תסח) שכתב ושנה ושילש 'הסח הדעת - מן הברכה שברך. לא הסה"ד מהצוה].

לה, דנים את התפלין כמצוה אחת כאמור¹⁷, ובוזה אין מועיל תנאי והגבלה בברכה שלא תעלה על כל הדבר רק על מקצתו, כפי שהוכיח התבואות-שור¹⁸.

ועוד תירצנו בזה קושית המנחת-בכורים על מה שכתבו הפוסקים לומר לאחר הנחת תש"ר ב'רוך שם... כדי לצאת מחשש ברכה לבטלה לדעת רש"י והרמב"ם, והלא כשהתחיל לברך על של ראש ואמר 'ברוך אתה' כבר הפסיק בדיבור ושוב נצרך לכו"ע לברך שוב, ומה צורך לומר 'בשכמל"ו'. אך לפי האמור נראה דודאי אין בזה הסח הדעת מהנחת תפלין של ראש, שהרי אנו מורים לו עפ"י דין לברך ברכה זו על התפלין שבא להניחו, ורק מדין 'הפסק' קאתיני עליה, לומר שלרש"י והרמב"ם דסגי בברכה אחת כיון שהפסיק בתיבות 'ברוך אתה' שוב חל עליו חיוב לברך על של-ראש - אך לפי האמור הרי לשיטה זו אין ההפסק בין התפלין מוזיק ברכה שהרי הכל כמצוה אחת היא, ורק הסח הדעת זוקק ברכה שנחשב כסיים המצוה ומתחיל דבר חדש, א"כ הרי מיושב מדוע הצריך הרמ"א לומר 'בשכמל"ו', כי בלאו הכי לא ניצלנו מחשש ברכה לבטלה לשיטת רש"י והרמב"ם, שהפסק בדיבור ברכת 'על מצות תפלין' אינו מועיל להצריך ברכה נוספת.¹⁹

והשתא ניהדר לדידן, הדנה לענין תפלין כתב בעה"מ שהאיסור להפסיק בין תש"י לתש"ר אינו מפאת גרימת ברכה שאינה צריכה גרידא אלא אף בגוונא שאינו מברך אסור להפסיק [וכגון בחוה"מ לאלו המניחים בלא ברכה, וכ"כ התבוא"ש אודות המניחין תפלין דר"ת], שכן משמע מלשון הכתוב 'והיו' דהוית התפלין של ראש בשלמותו הן בצירוף תש"י, הרי שקישרון הכתוב וסממן כאחת. וכן הוכיח התה"ד מהא דהסח בין תש"י לתש"ר עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה, ופירש הרא"ש

17 אם כי נראה שאין זה מוכרח בסברא, דשפיר י"ל שאף להשי"ו ורמב"ם שתי מצוות הן אלא שתקנו לפטרן בברכה אחת כיון שעניינן אחד. הלכך אם הפסיק נוקק לברכה נוספת אעפ"י שלא הסיח דעת. וכן נראה להוכיח בשיטת הרשב"א, שהרי יצא לחלק (בתשובה הנ"ל בח"ה יג) בין סח בין התפלין לסח בין השחיתות, שהתפלין שתי מצוות משא"כ השחיתות. והרי שיטתו כהר"ף ורש"י שמברכים ברכה אחת (כמו שכתב שם בתשובה יא וכן בח"א קנו תת"י [וכבר העירו שמש"כ שם בתשובה תתעד אין זו תשובה הרשב"א]). וכן משמע שבשלשוננו באותה תשובה עצמה שכתב 'אם הפסיק וענה מסתברא דמברך על של ראש', ואילו לר"ת הלא תמיד מברך על ש"י, והיה צריך להדגיש דמברך שוב להניח על של-ראש, ואעפ"כ נקט שהן שתי מצוות. ועוד, ממה שדן אודות עניית דבר שבקדושה להפסק המחייב ברכה, והרי מסתבר שאין בזה הסח הדעת שהרי עוסק הוא בהנחת התפלין בפועל ודעתו עלהם אלא שנתחייב לענות 'אמן' בתוך כך, ואין כאן הסחת דעת מעניינו, ואעפ"כ כתב הדיו הפסק. ומשמע שלדעתו כל הפסק מצריך ברכה משום דשתי מצוות הן, הגם שנקט כרש"י דמברך אחת לפתיון.

18 אך רעק"א הביא מסי' קעד ס"ד דמבואר שהמבדיל קודם הסעודה יכוין שלא להוציא יין שבתוך המזון ובוזה יצא דיי ספק. הרי מבואר שמועיל תנאי גם בשנאין שתי מצוות חלוקות. [ונראה לכאור' דחוק לחלק כמשי"כ בתבוא"ש יין הבדלה ויין שבתוך המזון חלוקים הם בעצמם. גם להשיטת דהגמ"ש והמוציא ל"ה הפסק, ורק כונתו היא המוצרפתם, הלכך בזה מועילה כוונה שלא לפטור]. ושמואל י"ל עפ"י מש"כ הגרש"א (במנחת שלמה יח-ט) לחלק בדיו זה בין ברכת הצעות ולברכות הנתיני והתורה, שבאלו האחרונות כיון שבא לתת האכילה הלימוד [דאלמנה רבנן לחיובו ואסרו עליו להנות או ללמוד בלא ברכה], מועילה מחשבתו שלא לפטור את האכילה השניה, משא"כ בברכת המצוה, לאו כל כמיניה לחשוב שברכות הפטרונו עדי שעה מסויימת. ואם כן כיון דמחשבתו את כל השחיתות למצוה אחת, וכן את שתי התפלין [לשיטה זו], הוי כמחשבת לפטור בברכה עדי שעה מסויימת דלאו כלום הוא. [ויש להעיר מהפג"ג נב כמ"ז שאם הגיע לאהבה רבה ולא ברך ברכה"ת יכוין שלא לצאת בה דיי חובת ברכה"ת ואז תחייב בוודאי על הלימוד לאחר התפילה. ובבאה"ל השיג על דבריו כיצד ניתן לחלק הדבר, שתעלה לו לברכת ק"ש ולא לברכת התורה. ולכאורה יש מקום לעצה אחרת, שיוכין שנתעלה לו רק על הלימוד הזה של ק"ש ולא על הלימוד שלאחר התפילה. אלא שהבאה"ל נתן עצה המועילה לכל הדעות ללא חשש גרימת ברכה שא"צ, לכיון בפירוש שתעלה לו לברכה"ת וללמוד מיד אחר התפילה]. גם יש מקום לפרש דעת רעק"א, דבאמת לא מפורש להדיא בתבוא"ש ששם אמר חיובם בדיעבד שלא לפטור הפרי השני, לא הועילה מחשבתו. ושפיר י"ל דסו"ס אין הברכה עולה על אכילת הפרי אלא שלכתחילה אסור לעשות כן משום ברכה לבטלה. שמחשבתו זו המתחלקת באופן מלאכותי את הברכה, היא היא ולוול בברכה (וכן נקט הגרש"א שם. וכן משמע בשעש"צ רטו סק"ח שאם יש לו כמה מינים שיכול לפטרם בברכה אחת והוא מברך על כל אחד, הוי ברכה שא"צ. ומשמע שמי"מ מחשבתו בברכה ראשונה הועילה לו להתחייב בברכה אחרת ולא אמרין לאו כל כמיניה). וא"כ כאן שנוקטים לעיקר לברך, שוב אין בכונתו זו זלוול כלל, שהרי מחשבתו זו אינה גורמת לו תוספת ברכה בפועל דהא בין כך נצרך לברך.

19 עוד נראה דהכא לכו"ע לא הוי הפסק כיון שברכותו זו לצורך הנחת התפלין היא, והוי כאמור 'הביא מלח' בין הברכה לבציעה דל"ה הפסק, ואעפ"י שלדעת רש"י ורמב"ם אין זה לצורך ואדרבה איסורא קעביד, אך כיון שלדידיה דסובי כר"ת הוי צורך, הוי אף להשי"ו ודומה זה לאומי: הביאו מלח: והוברר שיש לו מלח על השלחן [ואו בירך בטעות ברכה שהוברר שהיתה לבטלה ולפי דעתו המוטיעת היה בה צורך]. שכתב הגרש"א (מנח"ש יח,ב) דאניו הפסק כיון שלפי דעתו מיהת היה זה צורך, והוי הדבר תלוי בצורך האמיתי אלא בצורך שבדעתו.

ובזה יתבאר ענין נוסף, הדנה בשו"ע (יו"ד יט"ה) הביא את שתי הדעות האם שיחה בין שחיטה לשחיטה הוי הפסק אם לאו. וכתב הפרי-חדש שיש עצה לשוחטים לצאת מידי הספק; להתנות מראש שאם ישיחו באמצע, ברכתם לא תעלה להם על השחיטות שלאחר מכן, ובאופן זה לדעת הכל מתחייבים הם לברך שנית שהרי כיוונו במפורש שלא תעלה להם הברכה לאותן שיטות. ונמצאו מתחייבים לברך מודאי ולא מספק. ובתבואות שור (שם) צווח על עצה זו, שמכמה מקומות מוכח שאין מועיל תנאי להגביל את הברכה, וכגון מי שהיו לפניו כמה פירות ובדעתו לאכלם ומכוון בברכתו שלא לפטור אלא מקצתם, אין בתנאו כלום [מלבד מה שאסור לעשות כן לכתחילה בלא צורך, משום גרימת ברכה שאינה צריכה], שהרי כיון שבירך על הפירות ובדעתו לאכלם ממילא פטר את כולם, ולא כל כמיניה לחשוב שלא לפטור חלקם. ויש לעיין, שאף כי ראיות התבוא"ש נכוחות, אבל מה נעשה שמצינו בדברי מהר"ח או"ז שמועיל תנאי בברכות, שכן כתב (בתשובה א) שהמברך על הציצית ונתכוון שברכתו תעלה לו רק לבגד שהוא לובש עתה ולא לבגד שלאחריו - לא נפטר אותו הבגד [גם אם לא הפסיק ביניהם] וחייב לברך עליו שוב. וא"כ כיצד יתקיימו הדברים עם ראיות התבוא"ש.²⁰

אך נראה לאור האמור שאין כל סתירה, דמהר"ח או"ז מיירי לפי הדעה שכל שחיטה ושחיטה מצוה לעצמה היא [וכן כל בגד ובגד שלובש], וכן כתב שם בפירוש שאם סח בין בגד לבגד חוזר ומברך [וביותר, הביא בשם אביו שאפילו לא סח צריך לברך על כל שחיטה ושחיטה מפני שגופין מחלקים]. הרי שיטתו כהטור שכל מעשה מצוה מחייב בעצם ברכה בפני עצמו, וא"כ הברכה צריכה להתייחס ישירות לכל בגד ובגד, ואם הפסיק ביניהם צריך לברך שוב כמו אם הפסיק בין הברכה לתחילת העשייה. וכיון שכן הרי אם מתכוין שלא תעלה לו הברכה על הלבישה השניה - מועיל תנאו, שהרי כל מעשה ומעשה זוקק בעצם ברכה בפני עצמה, אלא שבברכה אחת פוטר את הכל כאילו בירך עכו"א, משא"כ כשבדעתו שלא לפטור - אין ברכתו עולה לו אלא ללבישה או לשחיטה הסמוכה לה. ואולם התבוא"ש בדבריו קאי על עצת הפרי-חדש שבא לתקן חשש ברכה לבטלה לאותן שיטות דסגי בברכה אחת אף אם דיבר באמצע, והרי לאותן שיטות דיינינן לכל השחיטות כמצוה אחת מתמשכת כמו שנתבאר, ואם כן על זה שפיר הוכיח התבוא"ש דלאו כל כמיניה להתנות, דומיא דאוכל כמה פירות ומתנה שלא לפטור אלא אחד, שהואיל ואין כל פרי ופרי חשיב כיחידה הקובעת ברכה לעצמה אלא האכילה בכללותה מחייבת ברכה, והרי בירך עליה בתחילתה, הרי מחשבתו שלא לפטור את המשך האכילה לאו כלום היא, ועל כן שפיר השיג התבוא"ש שאין כאן עצה לצאת מידי חשש ברכה לבטלה.

ובזה יישבנו בשיעור הנ"ל קושית הגרעק"א מדוע אין עצה להתנות שאם הלכה כרש"י ורמב"ם לא תעלה ברכת להניח על תפלין של-ראש - שהרי לשיטה זו שאנו באים לחוש

20 בכ"ח (ח סק"ג) נקט שמודה התבוא"ש שמועילה כוונה שלא לפטור דבר שאינו לפניו. ולפי"ז ל"ק מדברי מהר"ח או"ז. [ויש להעיר מדברי הבאה"ל (ח סד"ה ויש אומרים) שאם מכוין בשעת הברכה שלא לפטור את הלבישה השניה של אותו הבגד לכשישפטטטט, הועילה כוונתו לכי"ע. ויען לעשות כן בנכנס לבית המרחץ, ונראה שכן ראוי לנהוג ביום הכפורים כאשר פושט מלבוש באמצע היום ומשנה מקומו או ישן מעט].

שלא נקטו עבירה זו בדוקא, כי נצחון המלחמה שייך למצות תפלין וכמוש"כ בברכת ג' וטרף זרוע אף קדקד'. והרי אם איסור ההפסק הוא משום ברכה שאינה צריכה, הלא אין זה פגם במצות תפלין אלא בהלכות ברכות. ומוכח שאף בלא ענין הברכה יש חסרון בעצם ההפרדה בין תש"י לתש"ר.

זכמו"ב נראה לענין ד' מינים, שאם נוקטים דבעינן בהו לקיחה אחת [אף דמהני בזא"ז, וכמוש"כ הבאה"ל הנ"ל בשיטת הרא"ש והרמ"א] הרי מסתברא שהדיבור ביניהם מהוה גריעותא בעיקר המצוה, דנהי שאינו מעכב את מה שנטל [ודלא כחידוש הבאה"ל], סו"ס שלא כדין עבד במה שהפסיק הנטילות והפרידן זו מזו [וכמו לענין תפלין, שאף שאינו מעכב המצוה אם סח מ"מ עבירה היא בידן], וא"כ הלא כתבו הראשונים דכל היכא שהשיחה היא בעבירה חשיבא 'הסח הדעת', נמצא דבד' מינים כשסח ביניהם איכא 'הסח הדעת' לענין דין הברכה כיון שהשיחה היא עבירה

ושוב טעון לברך פעם נוספת כמתחיל את המצוה מחדש. ולא דמי לשופר שלא מצינו איסור עצמי בעצם הדיבור בין התקיעות [וער"ן ר"ה], ועל כן אם סח אין לבוא מדין 'הסח הדעת' אלא אך מטעמא ד'הפסק', ושפיר אמרינן דבאמצע המצוה ליכא הפסק בדיבור, ומצד זה גם בד' מינים לא חשיב 'הפסק' אלא דבלולב שהשיחה בין המינים היא בעבירה משום דינא ד'לקיחה תמה', שוב איכא גדר 'הסח הדעת' ושפיר פסק הרמ"א שצריך לברך שוב.

והריטב"א שחולק, היינו משום דנקט כהרמב"ן דמהני נטילת המינים בזה אחר זה אף כשאין ברשותו ולשיטתיה אין צריך ליטול כאחת כלל, הלכך ליכא עבירה בעצם הדיבור בין המינים, ועל כן דימה זאת לשופר שאינו חוזר ומברך, דכל דליכא עבירה אין הדיבור בגדר 'הסח הדעת' אלא רק משום 'הפסק' אתינן עלה, וכיון שהתחיל המצוה תו ליכא 'הפסק' בין הברכה למצוה.

